

Studera?

Starta eget?

Jobba?

Skaffa mentor!

Vägvisaren

mentorprogram för nyanlända

Enheten för samhällsorientering,
Social resursförvaltning, Göteborgs Stad

Det här är en dokumentation av Vägvisaren 1.0, en pilotsatsning på mentorprogram för nyanlända på Enheten för samhällsorientering i Göteborg. Här beskrivs den första gruppen med tio nyanlända och tio mentorer som startade inom ramen för Göteborgs Stads handlingsplan för anhöriginvandring 2013.

Bakgrunden var att enhetens samhällsinformatörer fick alltför individuella frågor om råd och vägledning. De möter dagligen nyanlända i klassrummen och märkte att deras tid för den ordinarie undervisningen inte riktigt räckte till.

Samhällsinformatörerna kunde också konstatera att många deltagare har mycket hög motivation och stark drivkraft att finna vägar in i arbetslivet där deras tidigare kunskaper och kompetenser tas tillvara.

Antalet nyanlända ökar kraftigt på grund av oroligheter i omvärlden. För att kunna möta nyanländas rätt till ett gott mottagande och en god etablering ställs stora krav på ansvariga aktörer.

Behovet växer av att hitta nya kreativa lösningar som involverar fler från såväl offentlig, privat som civil sektor.

Mentorskap är en omvittnat effektiv metod bland annat för studenter, företagare och andra grupper inom yrkeslivet. Enheten för samhällsorientering har därför beslutat att prova mentorskap också för nyanlända.

Den här skriften innehåller intervjuer med några av deltagarna i pilotgruppen. De lyfter fram flera goda erfarenheter från den första omgången, Vägvisaren 1.0, som nu avslutas efter ett år.

Även om det handlar om en liten grupp, är det viktigt att dokumentera lärdomarna. Flera framgångsfaktorer har identifierats, bland annat den professionella samordning, kunskap och kompetens som kunnat erbjudas via Enheten för samhällsorientering.

Förhoppningen är att finna möjligheter att fortsätta med och vidareutveckla de goda lärdomarna i mentorskapsprogram för nyanlända, i Vägvisaren 2.0.

**Enheten för samhällsorientering,
Social resursförvaltning,
Göteborgs Stad, 2014.**

www.goteborg.se/samhallsorientering

Text och layout: Cajsa Malmström

**Bild: Cajsa Malmström och Mats Udde
Jonsson**

Det här hittar du hos

Enheten för samhällsorientering:

- **Kurser om svenska samhället på olika språk**
- **Flerspråkigt informationskontor**
- **Flyktingguide & språkvän**
- **Migration och återvandring**
- **Seminarier och kompetensutveckling**

Dahirs ögon lyser när han berättar om resultaten i den första omgången av mentorprogrammet för nyanlända. Foto: Mats Udde Jonsson.

DAHIR vill se människor växa

Dahir Khalid har lett den första omgången av Vägvisaren. Det var när han höll en kurs i samhällsorientering för nyanlända som idén föddes.

– Jag, som gjort en egen resa, älskar att se människor utvecklas. När jag kom till Sverige var jag fem år. I skolan tillhörde jag knappast de bästa eleverna. Min familj var lite orolig för min framtid. Men jag tog tag i det och hittade rätt vägar. Nu har jag ett behov av att ge tillbaka och det roligaste jag vet är att se andra växa.

Efter lite struliga år i ungdomen, fick Dahir Khalid chans att gå ett basår på Södertörns högskola och kom sedan in på civilekonomprogrammet på Handelshögskolan vid Göteborgs universitet där han tog sin masterexamen.

Nu har han eget företag och har arbetat som konsult för en rad olika uppdragsgivare.

Dahir har bland annat arbetat med jobbcoachning

för Arbetsförmedlingen, affärsrådgivning och vägledning till företagare för ALMI, Nyföretagarcentrum och Business Region Göteborg.

Dessutom har han lett kurser i samhällsorientering för nyanlända.

– I klassrummet bland deltagarna kunde jag inte låta bli att imponeras av alla de resurser som jag såg hos nyanlända. Många av dem jag mötte hade myck-

forts. nästa sida

et god utbildning och/ eller yrkeserfarenheter.

Framförallt hade de ett väldigt starkt driv och en hög motivation att komma vidare, krafter som måste tas tillvara.

För Dahir, som arbetat med mentorprogram med andra målgrupper, var det naturligt att vara med och skapa något liknande för nyanlända.

– Vi vet genom forskning och erfarenhet hur effektivt och bra det är med mentorprogram. Det används ofta med studenter, företagare och andra grupper i karriären.

Utmaningen den här gången var att anpassa programmet efter en ny målgrupp, det vill säga individer som inte hade kunskap om det svenska samhället och som inte kunde svenska.

– Det viktigaste, som alltid, var att hitta lämpliga mentorer och göra en professionell matchning med de som skulle bli deras adepter.

Dessutom fick språket inte utgöra något hinder.

Frivilligheten A och O

– Vi behövde faktiskt inte ändra så mycket på själva metodiken. Samma framgångsfaktorer ligger till grund för programmet, oavsett vem det vänder sig till.

Allt bygger på frivillighet – det ska vara ett möte från människa till människa där både mentor och adept är med av egen vilja för att de vill lära sig av och växa med varandra. Ingen ersättning utgår till någon av deltagarna.

– Det är viktigt att vara tydlig med det från början, förklarar Dahir. Mentorerna får en introduktion i vad det innebär att vara mentor och vilka krav som ställs på dem. Adepterna å sin sida måste inse att det hänger på dem och deras motivation att delta i programmet.

Tio par

Samhällsinformatörerna som mötte nyanlända i klassrummen hjälpte till att rekrytera deltagare. Totalt blev det 20 kandidater till programmet som döpts till Vägvisaren.

En noggrann urvalsprocess följde. Alla som ville bli adepter intervjuades, liksom mentorer som rekryterades bland personer som Dahir tidigare haft kontakt med och genom deras gemensamma nätverk.

Detta är något som alla borde få chans att vara med om!

Urvalskriterier för adepterna var att de skulle ha stark egen idé om vad de ville arbeta med på lång sikt i framtiden. Dessutom måste de ha en mycket hög motivation för att vilja lägga ned tid och engagemang på detta.

För mentorerna gällde att de måste lägga minst tre timmar i månaden på individuella träffar med adepterna.

Mentorerna skulle matcha adepternas individuella profil och helst ha en liknande språklig och kulturell

kompetens. Tio par valdes ut till slut.

Kontinuerliga träffar

Den första gången de möttes var på en gemensam gruppträff, en kick-off. Dahir höll en kort introduktion på engelska. De som inte förstod fick hjälp av mentorer som talade adepternas modersmål.

Därefter fick varje par sitta ner en stund för att börja lära känna varandra och bestämma tid för sitt första möte på egen hand.

Paren har under året fortsatt träffas var för sig minst en gång i månaden. Dahir har hållit i gemensamma gruppträffar varannan månad, ibland på ett särskilt tema, exempelvis så söker du jobb.

– Vi har haft besök av till exempel en personalchef som berättade om hur anställningsintervjuer går till och vad som är bra att känna till och tänka på.

Andra gånger har deltagarna intervjuat varandra om sina mål och delat med sig av sina erfarenheter till hela gruppen.

Alla talar svenska

Mycket har hänt med adepter och mentorer under året. Dahirs ögon lyser när han berättar om hur det gått för deltagarna.

– Det är fantastiskt att få följa och se hur människor utvecklas och växer tillsammans. Många adepter har hittat genvägar till hur de ska kunna nå sina mål.

– Mentorerna berättar om hur mycket de lärt sig om andra och världen, men också om sig själva tack vare adepterna. Och på vår senaste gruppträff talade alla svenska. Detta är något som alla borde få chans att vara med om! •

VÄGVISAREN 1.0

framgångsfaktorer

Frivilligt

Ömsesidigt utbyte

Jämlikt möte - människa till människa

Hög motivation och stark drivkraft

Professionell och individuell matchning

Individanpassat innehåll

Språket är inte något hinder

Regelbundna nätverksträffar

Plats för både hårda och mjuka värden

Kunskap och kompetens om nyanlända

Anpassa och skräddarsy efter nyanländas individuella behov

Hjärtat på rätta stället!

VÄGVISAREN 2.0

utvecklingsmöjligheter

Utöka antalet till 100 adepter

Jämnare könsfördelning

Större åldersspridning

Mer mångfald i adepternas individuella profiler
(inte enbart högskoleinriktning)

Vidareutveckla nätverk mellan nya och gamla adepter och mentorer

Kommunikation och marknadsföring

Kvalitetssäkring genom kontinuerlig uppföljning och extern utvärdering

VARTINEH och LENA har blivit vänner

Tack vare Vägvisaren har de hittat varsin ny vän.

För Vartineh och Lena har mentorprogrammet inneburit både mjuka och hårda vinster.

Efter programmet kommer de att fortsätta träffa varandra.

Fokus i mentorprogrammet är på studier och långsiktig försörjning. Under tiden händer det att adept och mentor också blir vänner. Så har det blivit för Vartineh Ibrahim och Lena Sultanovic Magnusson.

– Om vi direkt hade börjat prata om kurser och jobb, då hade jag inte vågat tala med Lena och lära känna henne, säger Vartineh. Tack vare Lena har jag kunnat tänka lite mer på vad jag vill göra på sikt.

Det är ett år sedan Vartineh och Lena träffades första gången.

– Då var det en ganska blyg tjej jag mötte med mycket oro för sina anhöriga som inte riktigt visste vad hon skulle göra i Sverige, berättar Lena. Men redan då lade jag märke till hennes mycket starka blick.

Vartineh hade just kommit till Sverige från kriget i Syrien. Att tala med Lena var inget problem, eftersom hon studerat engelsk litteraturhistoria. Desto svårare var det att fundera på och bestämma vad hon skulle göra här i Sverige.

– Jag tänkte bara att jag måste göra något för att hjälpa andra.

Idag talar de svenska när de möts. Vartineh arbetar deltid på Pressbyrån och har engagerat sig som volontär, först på Röda Korset med frukost och läxhjälp för elever på skolan i Bergsjön och nu på Ronald McDonald Hus, boende/hotell för familjer med sjuka barn.

Vartineh är redan klar med studierna i svenska och kompletterar ämnen för att bli behörig till högskolan. Hon har bestämt sig för att studera till sjuksköterska – ett yrke där hon kan hjälpa andra oavsett var i världen hon kommer att befinna sig.

Det måste få ta tid

Mentorprogrammet har inneburit både mjuka och hårda värden.

– Jag har lärt känna Lena och hon har blivit en viktig person för hela min familj. Vi känner inga andra svenskar, så när det är något vi inte förstår eller behöver få förklarat säger alla att vi måste fråga Lena.

Lena vet, genom egen erfarenhet och sitt tidigare arbete med rådgivning till personer som är intresserade av att starta eget, att långsiktiga planer måste få ta tid.

Det handlar om att hitta sin egen kraft och över-

Adepterna

ABDIFATAH. Arbetade som lärare i hemlandet och var ideellt engagerad i Röda Korset. Vill arbeta med ungdomar och kanske bli socionom. Har uppfyllt sitt delmål att hitta deltidsjobb för att finansiera studierna och jobbar på bageri.

ABDIGAFER. Ingen formell utbildning, men har arbetat som chef för transportföretag förut. Det långsiktiga målet är att studera på universitetet, men han behöver

råd från mentorn om vilken inriktning han ska välja.

IDRIS. Utbildad civilingenjör som behärskar fem olika språk, förutom svenska. Har arbetat som projektledare för internationella företag i olika länder. Mentorn har hjälpt honom få praktik på Volvo.

MAIWAND. Har kandidatexamen i internationella relationer från hemlandet och talar fem olika språk. Funderar på att arbeta inom turismnäringen.

MOHAMED A. Arbetade som lärare i hemlandet och har även studerat på universitet i London. Kultur, media och design är hans områden, men han visste inte riktigt hur

Lena (till vänster) är full av beundran för sin nya vän Vartineh. Foto t v: Mats Udde Jonsson.

tygelse, liksom om att undersöka och överväga vilka alternativ som finns. Och att tillsammans med någon annan som man har förtroende för få möjlighet att väga det ena mot det andra.

– Som mentor har jag mest funnits till, träffats och lyssnat på Vartinehs tankar, liksom gett stöd, uppmuntran och hjälpt till med kontakter, menar hon. Men alla initiativ har Vartineh tagit själv och jag är så imponerad! Hon har hela tiden sagt att hon måste vara stark för att kunna vara ett stöd för andra och den styrkan har hon verkligen funnit.

Lena betonar att mentorprogrammet har inneburit en utveckling för hennes egen del.

– Jag har lärt känna en helt ny person. En ung

kvinnas tillvaro helt vänts upp och ned, som under kort tid funnit sin väg vidare. Det har varit fantastiskt att få följa Vartinehs utveckling och att upptäcka att vi har så mycket gemensamt trots att vi är från olika delar av världen.

Genom Vartineh har Lena fått inblick i en del av Sverige som hon annars aldrig skulle fått.

– Det har fått mig att fundera över det svenska systemet som verkligen inte alltid fungerar särskilt bra. Jag undrar hur det går för alla de som är nyanlända och som inte har någon att fråga om råd.

Båda är övertygade om att de inte kommer att släppa varandra utan hålla kontakten också när programmet är klart. •

han skulle använda dem. Resonerade mycket med mentorn innan han tackade ja till en plats på masterprogrammet inom kultur vid Lunds universitet.

MOHAMED K. Utbildad dataingenjör som vill fortsätta jobba som sådan i Sverige. Gennom mentorns nätverk har han träffat andra företagare. Tänker på att fortbilda sig, samtidigt som han vill starta eget.

SUAD. Ensamstående mamma med flera barn som arbetat som sjuksköterska i hemlandet och vill fortsätta med det yrket i Sverige. Tvivlade först på att hon skulle klara av det, men har fått uppmuntran av sin mentor att inte ge upp. Praktiserar på äldreboende.

YUSUF. Har alltid drömt om att bli jurist, men skrämades av den långa studietiden i Sverige. Mentorn hittade en genväg. Genom att plugga på folkhögskola blev han snabbt behörig att söka vidare till högskolan. Blev bättre på språket tack vare att han bodde och studerade med svenskar. Som folkhögskolestudent kommer han lättare in på juristprogrammet genom en särskild kvot.

VARTINEH. Har reflekterat mycket kring sin framtid med mentorn och nu bestämt sig för att bli sjuksköterska.

Ytterligare en adept deltog från början i Vägvisaren 1.0, men blev tyvärr sjuk under tiden och tvingades ta ett avbrott.

IDRIS och MARCUS inspirerar varandra

– Tack vare Marcus känns det som att någon håller ett vakande öga över mig.

Det säger Idris Omer, en av adepterna i Vägvisaren.

Hans mentor Marcus Sassy trivs bäst när han kan hjälpa till att motivera andra att uppnå sina mål.

Att ha någon som har positiva förväntningar och som tror på dig kan vara avgörande. Särskilt om du är ensam och känner dig utanför. Det vet Idris och Marcus, båda av egen erfarenhet.

Marcus var fem år när han kom till Sverige och under sin uppväxt kände han ofta att omgivningens förväntningar på honom var långtifrån positiva. Tvärtom.

– Men jag ville inte svika min pappa. Han var professor i matematik på universitetet i Kinshasa. Här kör han taxi.

Idag är Marcus utbildad civilingenjör och har eget företag inom multimedia. Han har studerat i USA och har även börjat ta uppdrag som så kallad motivationstalare för att inspirera andra att nå sina mål.

– Du vet, det har inte alltid varit så lätt. För att komma hit är det inte så enkelt att man bara sätter sig på ett plan och så är det klart. Nej, livet är ingen dans på rosor varje dag, det har varit en kamp.

Missioner och visioner i livet

Också på sin fritid har Marcus valt att göra det han tycker bäst om när han engagerat sig som mentor i Vägvisaren.

– Min mission i livet är att uppmuntra andra att bli vad de kan bli. För mig är det en ynnest att få träffa Idris och följa honom. Jag ser vilka framsteg han gör och lär mig ständigt något nytt av honom när vi ses. På det sättet är jag samtidigt en adept.

När Marcus och Idris möts kretsar samtalet mycket

*Marcus håller
ett vakande öga
över mig
och det är
tryggt att veta*

kring missioner och visioner. Det märks att de trivs ihop och har liknande sätt att uttrycka sig och se på livet. Också Idris är van att röra sig mellan flera olika länder och kulturer.

Han har sitt ursprung i Eritrea, men har studerat och arbetat i andra länder, bland annat i Saudiarabien som chef och projektledare för ett ansett bolag som är affärspartner med ett svenskt företag.

– Jag var nog lite orealistisk när jag kom till Sverige, berättar

Idris. Trodde det skulle vara lättare än vad det visade sig vara och att det bara var att stå på sig, du vet 'easy and go'...

Ganska snart insåg Idris att verkligheten såg annorlunda ut trots att det inte var något fel på hans gedigna cv och meriter.

Bra på sikt

– Första gången vi möttes var jag ganska stressad. Jag undrade vad Marcus skulle göra – kanske ge mig några råd om hur jag snabbt kunde komma vidare. Men han fick mig att slappna av och förstå att det måste få ta lite tid. Det viktigaste är att det blir bra på sikt.

– Marcus har från börjat fungerat som en guide för mig. Han har frågat vad jag sett för uppgifter för mig här i livet, vad jag har för visioner och hur jag vill leva mitt liv i Sverige. Vi har samtalat fritt om detta och han har aldrig kommit med några värderingar om vad som är rätt och fel. Däremot har han hjälpt mig att sätta upp delmål som jag vill uppnå och han

Idris och Marcus skrattar gott åt det amerikanska uttrycket ”Try always to get everything and you always get something”.

har visat mig på olika alternativ.

Idris beskriver det som att hans mentor går vid hans sida och uppmuntrar honom längs vägen.

– Det känns som att Marcus håller ett vakande öga över mig och det är tryggt att veta.

Det sporrar Idris att gå vidare och ta nya initiativ och kontakter. Han har just avslutat en längre praktik på Volvo där han inte minst fått tillfälle att förbättra sin svenska betydligt.

Nästa steg blir nog att kontakta det svenska företaget med vilket han samarbetade i Saudiarabien.

– Du vet, jag har blivit lite mer realistisk nu tack vare Marcus. Fast jag tror fortfarande på som man brukar säga i USA att ’try always to get everything and you always get something’.

Marcus skrattar och berättar att när han först såg Idris’ långa cv så tänkte han ”wow, det här är ingen

nybörjare, vad behöver han mig till?”

– Men jag vet ju att vi alla behöver någon som tror på oss! Och det speciella med mentorprogrammet är att det bygger på frivillighet. Personerna som är engagerade handlar med sitt hjärta, med passion, och inte av rutin för att det ingår i deras jobb eller för att de får betalt.

Idris invänder och menar att de som engagerar sig borde få någon form av kompensation.

– Det behöver inte vara pengar, men någon slags uppskattning. Kanske ett diplom, en utmärkelse eller varför inte en fest?

Både han och Marcus hoppas att Vägvisaren får en fortsättning så att fler får möjlighet att vara med.

– Det här är verkligen ett lyckat koncept och när jag blir bättre på svenska så kanske jag kan bli mentor för andra, säger Idris. •

För Goran Rajkovic är mentorprogram för nyanlända en självklarhet.

GORAN gillar att lära sig nytt

Som mentor för någon som just kommit hit, ska du ge en verklig bild av Sverige. Inte en bra och inte en dålig, utan en realistisk bild med både positiva och negativa sidor.

Du får på köpet chansen att lära dig mer om dig själv, Sverige och världen.

Goran Rajkovic har lång erfarenhet av att arbeta med mentorprogram för olika målgrupper på bland annat ALMI Väst och Nyföretagarcentrum.

Han är även ansvarig för Rotarys mentorprogram i Göteborg och ledde för några år sedan en stor satsning på företagare med utländsk bakgrund. 150 adepter och mentorer skulle matchas. Då anlätade Goran Dahir som en av fyra konsulter för att samordna projektet.

Nu var det Dahirs tur att vända sig till Goran med frågan om han ville vara mentor för nyanlända.

Goran tvekade inte när han fick frågan.

– Det som är speciellt med målgruppen nyanlända är att det är personer som är helt nya i Sverige, som inte vet något om hur det fungerar i det här samhället, som kanske kommer från en helt annan del av världen, som kanske inte ens har velat komma utan varit tvungna att fly hit.

Knäcka koden

Som mentor för någon som just kommit till Sverige ska du kunna visa på de utmaningar som finns så att adepten får de bästa förutsättningarna att nå sina mål.

– Den stora delen handlar egentligen om den grundinformation som du har med dig automatiskt om du vuxit upp i Sverige, till exempel om när du får rösta eller ta körkort. Eller alla oskrivna regler för hur du gör och uppträder i olika sammanhang och vad som passar sig,

De (företagen) har mycket att vinna på att rekrytera rätt

Det som Goran beskriver kallas ibland för den svenska koden.

– Som mentor för en nyanländ ska du försöka hjälpa personen att knäcka den här svenska koden, förklarar han.

Lite extra ödmjuk

I övrigt tycker Goran att mentorprogram för nyanlända inte skiljer sig så mycket från andra.

– Du kanske måste tänka lite mer på hur du ska göra för att förtjäna din mentorroll och kanske vara lite extra ödmjuk.

Att vara mentor är alltid en resa som du gör med din adept där båda ger och tar och har något att lära sig av varandra.

– Det måste vara win-win, betonar Goran. Det kan finnas en risk att jag som mentor för en nyanländ sätter mig på lite höga hästar inför adepten, men det fungerar inte. Vi måste ha jämlika positioner och då gäller det att jag funderar på vad jag som mentor vill ha ut av det.

För Goran handlar det om att ta chansen att lära sig mer och nytt om det svenska samhället ur ett annat perspektiv, liksom om världen och sig själv.

Mycket att vinna

Goran är imponerad av de starka drivkrafter han mött hos sin adept och många andra invandrare.

– Det är som att många vill mer och snabbare än andra. Många företag och organisationer skulle ha mycket att vinna på om de lärde sig ta tillvara på dessa resurser och potentialer.

I sitt arbete möter han ofta företagare och arbetsgivare. Han brukar ta tillfället i akt att tala om vikten av att bryta ett gammeldags tänkande, där det annorlunda och nya betraktas med misstänksamhet. För den som istället ser möjligheterna finns mycket att vinna.

– Det handlar om att våga chansa, att bryta strukturer och mönster där alla ser likadana ut. Du kan få nytt blod i organisationen om du tar in en nyanländ!

Hemligheten bakom framgångsrika verksamheter är ofta en medveten strategi att rekrytera olika slags kompetenser och personligheter som tillsammans

bildar oslagbara team. Eller som Pia Sundhage, huvudtränare för Sveriges damlandslag i fotboll, lär ha sagt:

”Man kan inte ha elva Zlatan på plan ... i ett lag måste det finnas mer än elva individualister, summan av alla spelare måste bli ett. Ett lag”.

Business i andra länder

Det gäller inte minst företag som vill expandera i andra delar av världen.

– De har mycket att vinna på att rekrytera rätt. Bland nyanlända och andra invandrare finns massor av språk- och kulturkompetens som krävs för att göra business med andra länder.

Goran har träffat flera företagare med utländsk bakgrund som nu investerar i sina gamla hemländer, bland annat i Somalia och irakiska Kurdistan.

I almanackan finns en viktig arbetslunch inbokad på Västsvenska handelskammaren som handlar just om investeringar i Kurdistan.

Adepten har full koll

Gorans adept är dataingenjör från Syrien. Han har haft några olika uppdrag för företagen i samma byggnad som Gorans kontor på Lindholmen Science Park.

– Jag brukar bjuda med honom till våra nätverks-träffar här i huset så att han får chans att knyta fler kontakter.

Gorans adept funderar både på att fortsätta studera och på att starta eget. Då det råder stor brist på dataingenjörer ser hans utsikter goda ut.

– Min roll som mentor har mest varit att ha lite helikopterperspektiv. När vi träffas undviker jag att komma med färdiga svar, utan ställer mest frågor om hur det går, vad som fungerar och vad som inte fungerar.

– Jag kan komma med några tips, men det är adepten som tar sig fram av egen kraft. Han har nu skaffat sig full koll på de olika utbildningarna i Sverige. Tänk om jag hade samma koll på vad som gäller i Aleppo eller Damaskus! •

”Det spelar ingen roll om du ska söka jobb eller starta företag, när du är ny i ett land så behöver du någon som guidar dig”.

Göteborgs Stad
Social resursförvaltning